

Editorial

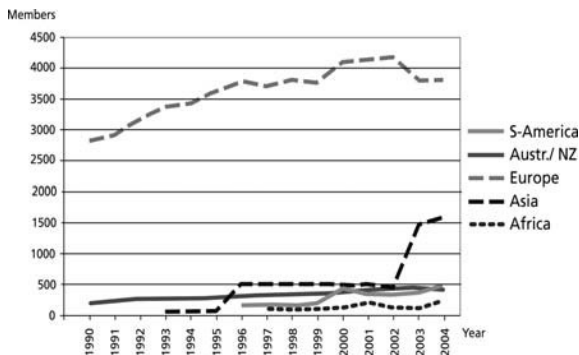
Arbeidshygiëne: het einde der tijden?

Ton Spee¹

De arbeidshygiëne lijkt zich in zwaar weer te bevinden. In Nederland heeft de wetgever de comfortabele verplichte winkeling in arboland sterk beperkt. Dat heeft bij de arbodiensten geleid tot wat eufemistisch heet: 'een kritische bezinning op de benodigde capaciteit'. Aan de andere kant van de Noordzee, in het Verenigd Koninkrijk, sluit de ene arbeidshygiëne opleiding na de andere haar deuren. En nog verder weg, in de Verenigde Staten, tekent zich een verlies aan leden van de twee arbeidshygiënische beroepsverenigingen af. Signalen die aanleiding kunnen geven tot pessimisme. Is voor de arbeidshygiëne het einde der tijden nabij?

Ik vraag mij af of de werkelijkheid nu echt zo somber is. Mijn conclusie is van niet. Drie recente ontwikkelingen duiden er op dat de situatie minder somber is dan ze lijkt. De eerste draait om de ontwikkeling van de arbeidshygiëne wereldwijd, de tweede gaat meer specifiek in op de ontwikkelingen in Nederland. De derde is de rol van de WHO.

De ontwikkeling van de arbeidshygiëne wereldwijd

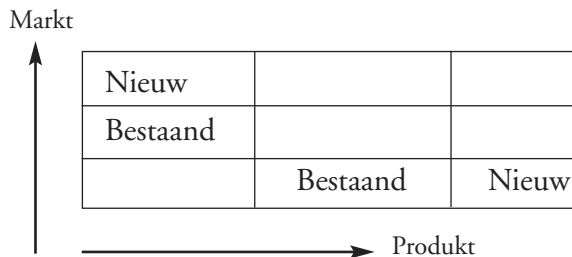

Figuur 1 Aantallen leden van IOHA lidverenigingen naar regio (Noord Amerika valt buiten de schaal) (bron: IOHA)

Figuur 1 laat de ontwikkeling van de aantallen leden van lidverenigingen van de IOHA per werelddeel zien. In Afrika en in Australië / Nieuw Zeeland vertoont de arbeidshygiëne een, zij het bescheiden, groei. In Europa lijkt de arbeidshygiëne zich te stabiliseren, maar zowel in het Verenigd Koninkrijk (BOHS en BIOH) als in Nederland (NVvA en RAHN) zijn twee arbeidshygiëne verenigingen gefuseerd met het bijbehorende ledenverlies. Een sterkere daling had dus voor de hand gelegen. In Noord Amerika (niet in de grafiek) zijn de ledentallen dalende sinds 2000, maar nog boven het niveau van 1998. Maar in deze periode zijn ook de twee arbeidshygiëne bladen in de VS gefuseerd, wat wellicht voor een aantal arbeidshygiënistenaanbidders een dub-

bel lidmaatschap overbodig heeft gemaakt. Opvallend is de groei in Azië. Opvallend, maar verklaarbaar. De arbeidshygiëne volgt de industrie.

Het zal alweer dertig jaar geleden zijn dat ik in een cursus kennis heb gemaakt met de 'vernieuwingsmatrix'. Een simpel en wellicht simplistisch concept dat ik nog wel eens gebruik om mijn gedachten te ordenen. De vernieuwingsmatrix staat in

Figuur 2: De vernieuwingsmatrix

Bedrijven die zich alleen langs de verticale as bewegen overleven niet, want vroeg of laat is de markt verzadigd. Zelfs basale levensbehoeften zoals brood en melk worden van tijd tot tijd 'vernieuwd' om marktaandeel te behouden. Bedrijven die zich uitsluitend langs de horizontale as bewegen komen vaak in problemen door de druk van het snel ontwikkelen van producten tegen hoge ontwikkelkosten in relatie tot de markt. Een gezonde mix tussen bewegen langs de verticale en de horizontale as geeft de beste kansen.

Wat we nu zien is bij de arbeidshygiëne een beweging langs beide assen van de vernieuwingsmatrix. In de Verenigde Staten is de arbeidshygiëne begonnen als industriële hygiëne. Later zijn de activiteiten gericht op andere bedrijfstakken dan de industrie. Dit is een voorbeeld van expansie langs de verticale as: het product werd afgezet binnen een bredere markt dan de industrie. Ook de expansie van de arbeidshygiëne in Azië is een voorbeeld van marktverbreiding.

De expansie van arbeidshygiëne beweegt zich ook langs de horizontale as. De groeiende aandacht voor biologische agentia en de opkomende aandacht voor nanodeeltjes zijn voorbeelden van nieuwe markten voor de arbeidshygiëne.

Marketingtechnisch gezien is de arbeidshygiëne een gezonde bedrijfstak.

Ontwikkeling in Nederland

Onder druk van de Europese Unie is de regelgeving rond arbozorg in Nederland sinds 1 juli 2005 gewijzigd. Arbozorg moet

¹ Arbouw, Postbus 8114, 1005 AC Amsterdam, tel: 020 5805580; e-mail: spee@arbouw.nl

zo veel mogelijk binnen het bedrijf geregeld worden. Dit houdt in dat bij ieder bedrijf vanaf een bepaalde omvang iemand met preventietaken moet zijn belast.

De beroepsgroepen die zich met preventie bezighouden, veiligheidskundigen, arbeidshygiënist en A&O psychologen hebben als reactie hierop meer samenwerking gezocht (de ergonomen ontbreken in dit rijtje, die gaan op zichzelf door; ergonomie is ook geen kerndeskundigheid binnen de arbozorg). De drie partijen hebben op 24 januari 2006 een convenant getekend om deze samenwerking verder in te vullen.

Ook in andere landen zien we een vergelijkbare beweging in arboland. Jaques Malchaire (2004) heeft dit geschetst in een model dat hij SOBANE (Screening, Observation, Analysis, Expertise) heeft genoemd. Het principe is samengevat in tabel 1, gekopieerd uit het aangehaalde artikel.

In feite loopt de ontwikkeling van de arbeidshygiëne parallel met de ontwikkeling van de samenleving in West-Europa. Simpele producten zullen hier niet meer worden gemaakt, dat kan in lage lonen landen veel goedkoper. De arbeidshygiëne zal die productie moeten volgen, en doet dat ook, kijk naar de ontwikkeling in Azië. Complexe producten zullen hier gemaakt worden en daarbij horen complexe arbeidshygiënische problemen. Simpele productie zal uit West-Europa verdwijnen. Simpele arbeidshygiëne ook. De West-Europese industrie zal zich moeten onderscheiden met hoogwaardige en innovatieve producten. De arbeidshygiëne zal navenant hoogwaardig en innovatief moeten zijn. Het vakgebied zal er alleen maar beter van worden.

Table 1: Characteristic of the four levels of SOBANE strategy

	Level 1	Level 2	Level 3	Level 4
	Screening	Observation	Analysis	Expertise
When?	All cases	If problem	In difficult cases	In complex cases
How?	Simple observations	Qualitative observations	Quantitative observations	Specialized measurements
Cost?	Very low 10 minutes per factor	Low 2 hours	Average 2 days	High 2 weeks
By whom?	People of the company	People of the company	People of the company + OH practitioners	People of the company + OH practitioners + Experts
Qualifications • work situation • health at work	Very high Low	High Average	Average High	Low Specialized

Overgenomen uit: J. Malchaire: *The SOBANE Risk management strategy*.

De meest eenvoudige vragen worden binnen het bedrijf opgelost. Complexere, maar nog steeds routinematige vragen gaan naar een breed opgeleide deskundige die voldoende verstand van veiligheidskunde, arbeidshygiëne, ergonomie en arbeids- en organisatiepsychologie om dit soort vragen te kunnen beantwoorden. Malchaire noemt deze functionaris de 'Occupational hygiene practitioner'. Vragen over complexe problemen, nieuwe risico's en dergelijke komen bij de gespecialiseerde arbeidshygiënist, ergonomen, veiligheidskundigen en A&O-deskundigen terecht.

Voor de arbeidshygiënist kan dit een geweldige verrijking van het vakgebied betekenen. Want het vak verandert van het merendeels routinematig toepassen van checklistjes naar een werkveld waar elk probleem nieuw en uitdagend is. Alleen zullen wij als arbeidshygiënist wel de geboden kansen moeten grijpen.

De rol van de WHO

Als laatste de rol van de WHO. Tijdens IOHA 2006 heeft Gerry Eijkemans aangegeven hoe de WHO op preventie wil inzetten. Ziekten moeten worden voorkomen, niet achteraf worden genezen (of niet). Dit standpunt van een belangrijk, wereldwijd werkend orgaan als de WHO geeft volop kansen voor degenen die preventie tot hun kernactiviteit rekenen. In het werkprogramma 2006 – 2011, dat vermoedelijk in juni 2006 zal worden vastgesteld en gepubliceerd, zullen de preventieactiviteiten verder vorm krijgen. Daarin liggen volop kansen voor de arbeidshygiëne.

Literatuur

Malchaire, J (2004) *The SOBANE Risk management strategy*. IOHA Newsletter 12(2) 7